

Haaien hebben wadden nodig, maar de Waddenzee mijden ze

Waddengebieden zijn niet alleen belangrijk voor vogels, maar ook voor haaien en roggen, concluderen Groningse onderzoekers, al geldt dat niet meer voor de Waddenzee.

Onno Havermans, *Trouw*, 23 februari 2023

Een jonge gitaarrog. Deze ernstig bedreigde soort gedijt in de meeste waddengebieden. Beeld Nadia Hijner/Rijksuniversiteit Groningen

Haaien komen nauwelijks nog voor in de Waddenzee en dat is geen goed teken. Waddengebieden zijn voor haaien en roggen veel belangrijker dan eerder gedacht, concluderen onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen en het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee in een studie die deze week is gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift *Fish and Fisheries*.

Bij eb strijken vogels neer op droogvallende wadplaten, terwijl bij vloed haaien en roggen hun toevlucht zoeken tussen de ondergelopen zandbanken. De dynamiek van de wadden staat garant voor ecologische rijkdom. Naast vogels en zeehonden vinden ook kleinere soorten kraakbeenvissen er voedsel en veiligheid. En zelfs hamerhaai en stierhaai – geen kleine jongens in de oceaan – zoeken in hun jonge jaren beschutting in het ondiepe water.

“Net als vogels spelen haaien en roggen een belangrijke ecologische rol in waddengebieden”, zegt haaienspecialist Guido Leurs. “Vogels, haaien en roggen beconcurreren elkaar misschien als ze op hetzelfde voedsel jagen, maar wij denken dat ze elkaar op de een of andere manier nodig hebben.” Zo kunnen roggen bijvoorbeeld het waddenlandschap sterk veranderen door op zoek naar voedsel kuilen te graven waar andere soorten tijdens eb weer gebruik van maken.

Door de Afsluitdijk werd het gebied minder aantrekkelijk

Tot dusver was het waddenonderzoek vrijwel helemaal gericht op vogels. Dat komt door het verschil tussen eb en vloed, denkt Leurs. “Bij vloed is het waddengebied minder bereikbaar en het onderzoek veel moeilijker. Haaien en roggen zijn vrij grote

dieren, maar vinden toch een leefgebied in ondiep water. Dat hebben we lang onderschat.”

Maar niet in de Waddenzee, toch het grootste waddengebied ter wereld. “De Zuiderzee was waarschijnlijk een kraamkamer voor roggen, maar door de afsluiting is die ecologische rol weg. Bovendien is het water troebeler sinds de aanleg van de Afsluitdijk, is het zeegras verdwenen en is er de visserij toegenomen.”

Een volwassen hamerhaai bij de Bahama's. Beeld Guido Leurs

Leurs en zijn mede-onderzoekers analyseerden diverse onderzoeken wereldwijd. “Deze studie kan ons iets leren over systemen waar haaien en roggen niet meer in groten getale voorkomen, zoals de Waddenzee.” De onderzoekers keken vooral

naar tropische waddengebieden, waar de biodiversiteit veel hoger is dan in de Waddenzee. “Hoe meer diversiteit in het voedselweb, hoe meer soorten – ook grotere roofdieren. Al gaat het hier niet om de top van de voedselketen. In waddengebieden zien we vooral kleinere soorten en jonge exemplaren van grotere soorten. Het is een opgroeiplek, die soms gevaarlijk is doordat wadplaten droogvallen of omdat er roofdieren op de loer liggen buiten het gebied.”

Wereldwijd is 16 procent aan wad verloren gegaan

Ook overbevissing raakt haaien en roggen. Een derde van de 1200 haaien- en roggensoorten wordt met uitsterven bedreigd. En dat geldt voor de helft van de soorten waarvan bekend is dat ze gebruikmaken van waddengebieden. Deze soorten zijn extra kwetsbaar omdat ze heen en weer zwemmen tussen wadden en oceanen. Zowel in het kustgebied als daarbuiten lopen ze het risico ten prooi te vallen aan visserij, legt Leurs uit.

Het verlies van roofdieren als haaien en roggen kan mogelijk de ecologische balans in waddengebieden verstoren, concluderen de onderzoekers. Maar ook de wadden zelf staan onder druk. In de afgelopen veertig jaar is wereldwijd naar schatting 16 procent aan wadden verloren gegaan. De onderzoekers pleiten voor extra bescherming in het belang van vogels, haaien, roggen en andere soorten.

“Waddengebieden zijn economisch, cultureel én ecologische belangrijk”, zegt Leurs, “maar ze zijn ook belangrijk voor bijvoorbeeld visserij en kustontwikkeling. Om wadden beter te beschermen is samenwerking met de lokale bevolking en vissers cruciaal.”